

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite:

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö VN/2037/2021

Asia:

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys) on käsitelty esitystä erityisesti yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PL 10 §). Esitys koskeekin keskeisesti niitä ja se on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden näkökulmasta merkittävä erityisesti, kun otetaan huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen luonne arkaluonteisina tietoina, joiden väärinkäyttöön liittyy vakavia riskejä asiakkaiden ja potilaiden perusoikeuksille.

Yksityisyyden suojaan kuuluu oikeus tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä. Esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä liittyy myös perustuslaissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen (7 §), joka luonteeltaan yleisperusoikeutena suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan. Itsemääräämisoikeuteen liittyy myös tiedollinen itsemääräämisoikeus, josta esityksessä on mitä suuremmissa määrin kysymys. Säätämisyjärjestysperusteluissa on tuotu esille edellä mainittu perusoikeussäännös, mutta sen ja tiedollisen itsemääräämisoikeuden sisällän ja toteutumisen arvioiminen suhteessa esitykseen jää siinä määrin ohueksi, joten esitystä olisi syytä täydentää tältä osin.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään ihmisten yleisestä yhdenvertaisuudesta. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa esim. ikään liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa lasten oikeutta erityiseen suojeluun ja turvaan, mutta myös lasten oikeutta osallisuuteen ja oikeutta ilmaista näkemyksensä heitä koskevissa asioissa (12 art.). Perus- ja ihmisoikeudet koskevat lähtökohtaisesti lapsia yhtä lailla kuin aikuisia. Esityksessä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä lasten tiedollinen itsemääräämisoikeus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaina on jossain määrin rajoitetumpi kuin aikuisten. Sen vuoksi esityksen perustuslainmukaisuus tulisi säätämisyjärjestysperusteluissa arvioida myös lasten erityisen aseman ja heidän tiedollisen itsemääräämisoikeutensa toteutumisen näkökulmasta.

Esitys liittyy edellä mainitun lisäksi perustuslaissa säädettyyn oikeuteen sosiaaliturvaan (PL 19 §), minkä johdosta säätämisyjärjestysperusteluissa olisi syytä arvioida esityksen perustuslainmukaisuutta myös kyseisen perusoikeussäännöksen kannalta. Lisäksi on perusteltua myös lyhyesti todeta säätämisyjärjestysperusteluissa perustuslain 124 §:n soveltaminen ja sen asettamien vaatimusten täyttyminen samoin kuin perustella lakiesityksen sisältämien asetuksen- ja määräystenantovaltuuksien perustuslainmukaisuus perustuslain 80 §:n ja perusoikeuksien sisältämien lakitasoista sääntelyä sisältävien sääntelyvaraumien kannalta. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa ja säätämisyjärjestysperusteluissa on tarpeen myös riittävän kattavasti ja seikkaperäisesti arvioida kaikkien merkityksellisten säännösten suhde Euroopan unionin tietosuoja-asetukseen ja sen sallimaan kansalliseen liikkumavaraan. Esityskokonaisuus on vielä tarpeen käydä systemaattisesti läpi tästä näkökulmasta. Esimerkiksi ehdotetun lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 48 §:ssä säädettäisiin asiakkaan oikeuteen omiin tietoihinsa sovellettavan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:n säännöksiä mutta säännöskohtaisissa perusteluissa ei todeta tämän sääntelyn suhdetta tietosuoja-asetuksen mukaisiin oikeuksiin tutustua ja saada omat henkilötietonsa (tietosuoja-asetuksen 15 ja 20 artikla).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Marjo Mustonen